

## KÜRESELLEŞME SÜRECİNDE YOKSULLUK VE EĞİTİM

**Ekrem KARAYILMAZLAR\***

### Öz

Ekonomik küreselleşme, oldukça tartışmalı bir süreçtir. Yoksulluk ise günümüz küreselleşen dünyasında en önemli sorunlardan biridir. Bu çalışmanın temel amacı, küreselleşmenin yoksulluk üzerine etkilerini tartışmak ve küreselleşme sürecinde yoksulluk ile eğitim arasındaki ilişkiyi irdelemektir. Çalışmada küreselleşme üzerine farklı düşüncelere yer verildikten sonra, yoksulluk kavramı incelenmekte ve yoksulluğun ölçümü ve yoksulluğu etkileyen faktörlere değinilmektedir. Daha sonra yoksullukla eğitim arasındaki ilişki ortaya konmakta ve çalışma, küreselleşen dünyada yoksullukla mücadelede etkin sonuçlar alınabilmesi için, hem ülke bazında hem de küresel ölçekte yoksulluğa sebep olan faktörlerin ortadan kaldırılması önerisiyle bağlanmaktadır.

**Anahtar Sözcükler:** Küreselleşme, yoksulluk, eğitim.

### Abstract

#### **The Linkages between Poverty and Education in the Globalization Process**

Economic globalization is a surprisingly controversial process. Poverty is one of the central challenges in today's global economy and society. The main aim of this paper is to discuss the impact of globalization on poors. So this paper investigates the linkages between poverty and education in the process of globalization. After presenting a discussion on globalization, the poverty, its measure and determinants are reviewed. It is found that there is a strong relationship between low education level and poverty. It concludes that the global community needs to make a concerted effort to accelerate progress and more effectively address the causes of poverty on both national and global levels.

**Keywords:** Globalization, poverty, education.

---

\* Yrd. Doç. Dr., Pamukkale Üniversitesi, Maliye Bölümü, Kınıklı Kampüsü, DENİZLİ, ekarayilmazlar@pamukkale.edu.tr

## GİRİŞ

Dünya Bankası'nın "bir günde bir dolar" şeklindeki yoksulluk tanımına göre (World Bank 2006a: 2) günümüzde bir milyardan daha fazla insan aşırı yoksulluk içinde yaşamlarını sürdürmektedirler. Ancak günümüzde yoksulluk oranlarının, bundan yirmi yıl öncesine göre daha düşük olduğu da iddia edilmektedir. Nitekim Dünya Bankası'na göre son yirmi yıl içinde gelişmekte olan ülkelerdeki yoksulluk oranı, yarı yarıya azalmıştır. Bununla birlikte bir taraftan gelişmekte olan ülkelerdeki yoksulluk oranları düşerken, diğer taraftan da bu ülkelerin dünya ticaret sistemine daha fazla entegre oldukları görülmektedir. Yani hem gelişmekte olan ülkelerin hem de yoksul ülkelerin koruyucu tarifeleri düşürme ve dünya ticaretine daha fazla katılma eğilimi içinde oldukları görülmektedir. Küreselleşmenin ölçütü olarak ihracatın GSMH içindeki payını ele alacak olursak, günümüzde gelişmekte olan ülkelerin gelişmiş ülkelere daha fazla küresel sisteme entegre olduklarını söylemek mümkündür. Peki küreselleşme yoksulluğu azaltmakta mıdır? Küreselleşme ile yoksulluk arasındaki ilişkiyi dolaylı şekilde araştıran pek çok çalışma varken<sup>1</sup> bu ikisi arasındaki ilişkiyi doğrudan tespitte yönelik çalışma henüz mevcut değildir. Ancak unutulmamalıdır ki, küreselleşmeyi eleştirenlerin en büyük kaygısı, bu sürecin yoksullar üzerindeki etkilerinin ne olacağına ilişkindir. Bu çalışmada küreselleşmenin olumlu ve olumsuz yönleri açıklandıktan sonra, bu sürecin yoksul ülkeleri ve yoksulluğu ne şekilde etkilediği ve yoksullukla eğitim arasındaki ilişki konusuna yoğunlaşılacaktır.

## I. KÜRESELLEŞMEYE YAKLAŞIMLAR

Bu çalışmada küreselleşme ile küresel ekonomik entegrasyon yani diğer bir deyişle "ekonomik küreselleşme" kastedilmektedir. Ekonomik küreselleşmenin, ticaret hacminde, doğrudan yabancı sermaye yatırımlarındaki artışa ilaveten göç artışlarıyla ortaya çıktığı ve teknolojik yenilikler ve ulaşım maliyetlerindeki azalmayla hızlandığı kabul edilmektedir. Buna ilave olarak ülkelerin, ekonomilerini liberalize etme ve küresel kurumların gelişimine katkıda bulunmaları ile de bu süreci daha da hızlandırdıkları söylenebilir. Dolayısıyla ekonomik küreselleşme, ülkelerin küresel ekonomiye entegre olma yönündeki tercihlerinin kümülatif bir sonucu olarak değerlendirilebilir.

Küreselleşmeye yaklaşımların iki ana ekseninde ilerlediğini söylemek mümkündür: Bir tarafta küreselleşmenin yarattığı sorunları ihmal eden ve olumlu yönlerine vurgu yapan şiddetli savunucular; karşıt grupta ise tam tersine hiçbir olumlu yönü olmadığını kabul etmeyen ve çoğunlukla da ideolojik olarak eleştiriler yönetenler. Oysa olaya fayda-maliyet analizi çerçevesinden bakıldığında görülecektir ki, küreselleşmenin olumlu etkileri olduğu kadar

olumsuz yönleri de vardır. Bu noktadan hareketle, küreselleşmeye yaklaşımları “küreselleşmenin olumlu etkileri” ve “olumsuz etkiler” şeklinde ele almak daha doğru olacaktır.

### **I.1. Küreselleşmenin Olumlu Etkileri**

Günümüzde ülkeler, kendilerini dünyadan izole ederek, yaşam standartlarını yükseltmek ve ekonomik büyümeyi gerçekleştirmek anlamında ekonomik başarılar elde etmenin güç olduğu düşüncesiyle ve küreselleşmenin sunduğu fırsatlardan daha fazla yararlanabilmek için bir dizi reformlar gerçekleştirmekte ve ekonomilerini dünyanın diğer ülkelerine açmaktadırlar. Gerçekten de bu durumda olan ülkelerin önünde bu yolla ekonomik performanslarını artıran bir çok ülke örneği bulunmaktadır (Tanzi, 2004: 3). Buna, Madagaskar ve Maurizus; Küba ve Porto Rico; Myanmar ve Tayland ile Kuzey ve Güney Kore şeklinde oluşturulan ülke grupları güzel bir örnek oluşturmaktadır. Başlangıç koşulları büyük ölçüde aynı, birbirine yakın gelirleri olan bu dört çift ülke grubundaki ülkelerin hemen hemen tümü benzer gelir düzeylerinde ve kırk elli yıl öncesine kadar da benzer koşullarda idiler. Her bir ülke grubundaki “ilk”ler genelde nispeten kapalı ekonomiler iken; “ikinci”ler dışa açık ve ekonomilerinde piyasa kurallarını uygulayan ülkelerdir. Günümüzde ikinci ülkelerdeki birim sermaye gelirleri, birinci ülkelerin en az on katı daha fazladır (Tanzi, 2004: 3). Büyüme oranlarındaki küçük farklılıkların, birim sermaye gelirlerinde uzun dönemde büyük farklılıklar yarattığı da bilinen teorik bir gerçektir. Küreselleşme, ülkelerdeki faaliyet alanlarını genişletmekte ve böylece o ülke insanlarına yeni potansiyel fırsatlar yaratmaktadır. Mesela küreselleşme, malların satılabileceği piyasayı genişletmekte ve bu sayede ülkenin verimli kaynaklarını talebin yüksek olduğu, bunun sonucu olarak da daha yüksek fiyattan alıcısı olan mal ve hizmetlerin üretimine kaydırarak kazançlı çıkmalarına hizmet etmektedir.

Bunun yanında küreselleşmeyle birlikte ülkeler temel girdilere, sermaye mallarına, yarı mamullere ve diğer tüketim mallarına kolayca ulaşabilmekte ve bunların en kalitelisini, veri yada en düşük fiyattan temin edebilmektedirler. Aynı şeyler emek faktörü için de geçerlidir. Küreselleşmenin emeğin verimliliğini artıracak ya da bireylerin yaşam standartların yükseltecek fırsatlar sunduğu iddia edilmektedir.

Son olarak küreselleşme ülkelerin yeni teknolojilere, yeni yönetim anlayışlarına ve örgütsel araçlara ulaşmalarını da kolaylaştırmaktadır. Ayrıca tasarruf yetersizliğinin yarattığı sorunları yabancı sermaye ile aşmak ve yerli üreticilerin dünyadaki rakipleriyle yarışabilmek için kaynaklarını daha verimli kullanmalarını sağlamak gibi faydalar yarattığı da ifade edilmektedir.

## I.2. Küreselleşmenin Olumsuz Etkileri

Küreselleşmenin etkinlik artırıcı tedbirlere zorlaması neticesinde, ancak korumacı politikalarla varlığını devam ettirebilen işkollarında çalışan insanların işlerini kaybetmeleri ve bu iş alanlarında sermayenin değerinde ortaya çıkacak azalma ile de gelir eşitsizliklerini artırdığı, dolayısıyla küreselleşmenin zenginler lehine işleyen bir süreç olduğu, küreselleşme karşıtlarının eleştirilerinin temelini oluşturmaktadır (Stern, 2006: 6). Daha genel olarak ifade etmek gerekirse, küreselleşme bazı emek sahipleri açısından işlerin kaybedilmesi; çiftçiler açısından ürünlerinin fiyatında düşme; firmalar açısından uluslar arası rekabette başarısızlığa uğrayarak üretimden çekilme gibi şekillerde ortaya çıkabilecek olumsuzluklardan ve bunun yaratacağı gelir dağılımı dengesizliklerinden ötürü sıkça eleştirilmektedir (Tanzi, 2004: 4; Shiva 2006: 4).

Ancak çok farklı taraflardan farklı kaygılarla yöneltilen eleştirileri temelde şu üç grupta toplamak mümkündür (Elliott vd., 2006: 2).

- 1) Çevre
- 2) İnsan Hakları ve Çalışan Hakları
- 3) Yoksulluk (özellikle gelişmekte olan ülkelerde)

Bu arada bahsedilen sorunların evrensel ölçekte çözüme kavuşturulması amacıyla son yıllarda literatürde önemli tartışmaların yapıldığı uluslar arası kamusal mallar kavramından da bahsetmek gerekir. Çevre, bilgi, barış-güvenlik gibi uluslar arası kamusal malların evrensel ölçekte daha fazla üretilmelerinin özellikle gelişmekte olan ülkelerdeki yoksulluğun azaltılması şeklinde bir geri dönüşü olduğu iddia edilmektedir (Ferroni-Mody, 2006: 7). İşte bundan dolayı bu çalışmada “küresel terör” gibi başka bir takım evrensel ölçekte ortaya çıkan sorunların da kaynağı olarak gösterilen, ideolojik olarak da en fazla eleştiri konusu yapılan ve bundan dolayı da küreselleşmenin olumsuz yönleri arasında belki de en fazla öne çıkan “yoksulluk” sorunu üzerine yoğunlaşılacaktır.

## II. KÜRESELLEŞME VE YOKSULLUK

Küreselleşmeyle birlikte son zamanlarda kamu maliyesi literatürüne yeni girmiş olan uluslar arası kamusal mallarla ilgili iki önemli özelliğin ön plana çıkmaya başladığı görülmektedir. Bu iki önemli özellik öz (core) faaliyet ve tamamlayıcı (complementary) faaliyet olarak adlandırılmaktadır (Karayılmazlar, 2006: 151). Bu iki kavramı kısaca açıklayacak olursak; çevre koruması, hastalıklarla mücadele, bilgi üretimine yönelik araştırma

merkezlerinin faaliyetleri, savaşların önlenmesi ve iyi hükümetlerin faaliyetleri birer öz faaliyet iken; yoksulluğun azaltılması, sağlık sistemindeki iyileştirmeler, genel eğitimin yaygınlaştırılması ve kalitesinin artırılması, finansal istikrarın sağlanması gibi faaliyetler de öz faaliyetlere pozitif katkı yapan birer tamamlayıcı faaliyettir. Buradaki önemli bir husus, her tamamlayıcı faaliyetin bir kamusal mal olmasının gerekmediğidir. Nitekim aşı ve eğitim (dışlanabilme ve sıkışıklıktan dolayı rekabetin olması) birer kişisel mal özelliğine sahip olmakla birlikte, bunlar sırasıyla sağlık ve bilginin birer tamamlayıcı faaliyetidir. Yoksulluk ise hem çevre korumanın, hem de barışın korunması ve savaşların (yada terörün) önlenmesinin tamamlayıcı faaliyetidir (Karayılmazlar, 2006: 153). Yani yoksulluğun azaltılması bir kamusal mal olmamakla birlikte (çünkü tamamlayıcı bir faaliyettir) kamusal malların üretilmesinin, yoksulluğun azaltılmasına potansiyel katkısından dolayı ulusal düzeyde yoksulluğun azaltılmasına yönelik politikalar hem son derece önemli hem de ahlaki olarak zorunlu görünmektedir.

Öte yandan küreselleşmenin yarattığı zenginlikten yeryüzündeki yoksulların ne kadar faydalandığı sorusu önemli olduğu kadar, eşitsizliğin ölçümündeki farklı yaklaşımlar ve bunun altında yatan değer yargılarından ötürü bir o kadar da karmaşık bir sorundur (Ravallion, 2004b: 2).

Gerçekten de 20. yy. boyunca sermaye başına ortalama gelir küresel olarak hızlı bir şekilde artmış olmasına rağmen ülkeler arası farklılıklar da artmıştır. Zengin ve yoksul ülkeler arasındaki gelir farkının son yıllarda daha fazla açıldığına kuşku yoktur. 42 ülkeyi kapsayan (dünya nüfusunun yaklaşık %90'ını kapsamaktadır) son Dünya Ekonomik Raporu'nda, birim sermaye başına üretimin hissedilir bir şekilde arttığı ancak ülkeler arasındaki gelir dağılımının da yüzyılın başına oranla çok daha eşitsiz bir hal aldığı ifade edilmektedir. Ancak ülkeler arası gelir farklılıkları olmakla birlikte yoksul ülkelerin önemli ilerlemeler kaydettikleri sosyal gelişimi gösteren daha kapsamlı refah ölçümlerinin de dikkate alınmasında fayda vardır. Eğer ülkeler Birleşmiş Milletler'in İnsani Gelişim Endeksi (Human Development Indicators) ölçütüne (eğitim ve yaşam beklentisi gibi) göre karşılaştırılırsa, sadece gelire göre ortaya çıkan manzaradan çok daha farklı bir durumla karşılaşabileceği ifade edilmekte ve Sri Lanka buna örnek gösterilmektedir (IMF, 2006: 5).

Küreselleşmeye ilişkin insanların değer yargıları ve inançları, onların bu sürece ilişkin yorumlarını da etkilemekte ve hükümetler de maliye politikasını şekillendirirken bu yorumlara kaygısız kalamamakta, bu ise ekonomik kalkınmayı ve refahı olumsuz etkileyebilmektedir. Ama öte yandan küreselleşmeyi eleştirenlere göre ise, artan ekonomik entegrasyon, hükümetlerin sosyal harcamaları azaltması ve vergi yükünün sermayeden emeğe kaydırılması sonucunu yaratmaktadır (Dreher, 2006: 180).

Uluslararası ticaretteki en bilinen teoremlerden biri olan Stolper-Samuelson teoremine göre, bir ülke uluslar arası ticarete açıldığında, o ülkedeki en bol faktörün reel gelirinde bir artış olacaktır (Harrison, 2006: 10). Eğer gelişmekte olan ülkelerde bol bulunan faktör niteliksiz emek ise, bu durumda ticareten en fazla kazançlı çıkan kesim, gelişmekte olan ülkelerdeki niteliksiz yoksullar olacaktır. A.Kruger, J.Bhagwati ve T.N.Srinivasan da, gelişmekte olan ülkelerdeki ticarete ilişkin reformların yoksulların lehine olacağını iddia etmektedirler. Çünkü onlara göre bu tür ülkeler, büyük çoğunlukla niteliksiz emeğin imal ettiği mallarda karşılaştırmalı üstünlüğe sahiptirler. Bu perspektiften bakıldığında ticari imkanların genişlemesi, yoksul ülkelerdeki yoksulluğu ortadan kaldıracak ve eşitsizliği azaltacaktır (Harrison, 2006: 11).

Ancak buna karşılık D.Davis ve P.Mishra ise, Stolper-Samuelson teorisinin geçerli olamayacağını iddia etmekte ve liberalizasyonun, niteliksiz emeğin bol olduğu ülkelerdeki niteliksiz emeğin ücretini artıracığı iddiasının oldukça tehlikeli olduğunu ve bu tür argümanların, Stolper-Samuelson teoreminin oldukça dar bir yorumuna dayandığını ifade etmektedirler. Özellikle Stolper-Samuelson teoremi sadece; tüm ülkelerin aynı malı üretmesi, yurt dışından ithal edilen mallarla içeride üretilen malların yakın ikame mallar olması veya tüm ticari ortakların karşı karşıya buldukları karşılaştırmalı üstünlüklerin sabit olması durumunda geçerli olabilecektir. Bundan dolayı onlara göre, çok sayıda faktörün olduğu ve bir çok malın üretildiği günümüz dünyasında yoksul bir ülkenin niteliksiz emek-yoğun malların üretiminde karşılaştırmalı üstünlüğe sahip olması söz konusu olamaz (Harrison, 2006: 12).

Dolayısıyla küreselleşme ile yoksulluk arasındaki ilişki, teorik olarak belirsiz ve ampirik olarak da analiz edilmesi güçlüklerle doludur. Ancak yine de bu ikisi arasındaki ilişkiyi anlayabilmek ve tartışabilmek için öncelikle yoksulluğun nasıl ölçülebileceği konusuna açıklık getirmek gerekmektedir.

### **II.1. Yoksulluğun Ölçümü**

Yoksulluk, kavram olarak ilk planda “eşitsizliği” çağrıştırmakta, eşitsizlik ise bir şeyin dağılımındaki dengesizlikleri ifade etmek birlikte, çoğu tartışmada olduğu gibi, bu dağılımında dengesizlikten dolayı toplumsal sorun yaratan unsurlar gelir, tüketim, başka herhangi bir refah göstergesi ya da toplumun önem verdiği herhangi bir şey olabilir (Litchfield, 2006: 1). Elbette bu çalışmada gelir eşitsizliğinin sebep olduğu yoksulluk üzerinde durulacaktır. Bilindiği gibi gelir eşitsizliği genellikle Gini katsayısı ile ölçülür. Ravallion (2004: 5)'un Dünya Bankası için yaptığı bir araştırmaya göre; 1980-2000 aralığında büyüme oranları ile Gini katsayısındaki değişim arasındaki korelasyon katsayısı 0,06 çıkmış olup; kalkınmakta olan ülkeler arasında bu yirmi yıllık periyodun ilk yarısında eşitsizlikte bir artış olurken; ikinci yarısında

düşüş tespit edilmiştir. Bu durumu, kalkınmakta olan yoksul ülkelerin lehine olduğunu savunan Ravallion, düşük gelirli bir ülkedeki ekonomik kalkınmanın ilkin eşitsizliği artıracığı, belli bir noktadan sonra ise eşitsizliğin azalmaya başlayacağını iddia eden Kuznets'in Hipoteziyle uyumlu olduğunu ifade etmektedir. Buna ilave olarak Ravallion (2005: 28); gelişmekte olan ülkelerde, ekonomik kalkınmanın bölüşüm üzerindeki etkilerinin nötr olacağını yani tüm gelir düzeylerinde kabaca aynı oranda bir artış olduğunda o ülkede mutlak yoksulluğun azalacağını ve bundan dolayı da kalkınmanın yoksullar lehine olduğunu iddia etmekte ve bu iddiasını Çin ve Hindistan'a ilişkin yaptığı araştırmalarından elde ettiği bulgularla desteklemektedir.

Bununla birlikte yoksulluk, ekonomik, sosyal ve kamu yönetimi gibi farklı boyutları olan karmaşık bir kavramdır.<sup>2</sup> Ekonomik olarak yoksulluk sadece gelir yetersizliğini değil, fırsat eşitsizliğini de içine alır (Global Poverty Report, 2000: 1). Yoksulluğun ölçümünde birbirinden farklı çok sayıda yöntem bulunmakla birlikte (Chen-Ravallion, 2004: 148); bunların içinde teknik olarak hesaplanması en basit ve küreselleşmeye ilişkin tartışmalarda en fazla referans verilen "dünya yoksul sayısı" (world poverty headcount) olarak adlandırılan yöntemdir (Aisbett, 2006: 13).

Bu arada yoksulluğun "mutlak yoksulluk" (absolute poverty) ve "nispi yoksulluk" (relative poverty) olarak da ölçülebileceğini belirtmekte yarar vardır (Morrison, 2002: 34). Uluslar arası tanıma göre mutlak yoksulluk, tüm ülkeler için geçerli tek bir yoksulluk sınırının belirlenmesiyle ölçülmektedir. Dünya Bankası'nın kullandığı bu yöntemde, tüm ülkeler için aynı mal sepeti kullanılmakta ve 1985 fiyatlarıyla günlük 1 ya da 2\$ düzeyinde tüketimi olanlar yoksul kabul edilmektedir. Nispi yoksulluk ise, ortalama gelirle ilişkili olarak tanımlanmakta ve geliri, bu düzeyin yarısından ya da üçte birinden az olanlar, yoksul kabul edilmektedir. Nispi yoksulluğun gelir dağılımıyla ilişkili olarak da tanımlanması mümkündür. Bu durumda ise gelir dağılımının en alt %20'lik dilimdekiler veya en alt %40'lık dilimde olanlar ve hatta bazen de en alt %60'lık dilimde olanlar yoksul kabul edilebilmektedir.

Aşağıdaki tabloda en fazla tartışma konusu olan dünya yoksulluk oranları karşılaştırmalı olarak verilmektedir. Tablodan kolayca görülebileceği gibi aynı istatistik verilerle oldukça farklı sonuçlar elde edilmiştir. Sonuçlar arasındaki bu farklılıklar, büyük ölçüde yöntem farklılıklarından kaynaklanmaktadır. Ravallion (2001: 2), çalışmaların sonuçları arasındaki farklılıkların büyük ölçüde kullanılan veri setinden kaynaklandığını iddia etmektedir. Nitekim o'na göre, çalışmayı yapanın amacı, ekonomik kalkınmanın yoksulluk üzerinde olumlu etkileri olduğunu ispata yönelikse, milli muhasebe hesaplarındaki makroekonomik verileri kullanmakta; aksine gelir dağılımının düzeltilmesine yönelik politikaların önceliğine inananlar ise hane halkının tüketim veya gelirini

tespite yönelik araştırmalardan elde edilen mikroekonomik verileri kullanmaktadırlar.

**Tablo-1: Dünya Yoksulluk Tahminlerinin Karşılaştırılması**

1998 Yılı Dünya Yoksul Sayısı (Milyar)	1998 Yılı Yoksulluğun Kapsadığı Nüfus (%)	1987-98 Yılları Arasındaki Ortalama Değişim <sup>(a)</sup>	Yoksulluk Sınırı (\$/Gün)	Veri Kaynağı	Araştırma sahibi /yılı
1,20	24,0	+1,4	1,08	HHA <sup>(b)</sup>	Chen&Ravallion/2000*
2,80	56,0	+22,9	2,15	HHA	Chen&Ravallion/2000*
0,35	6,7	-3,3	1,08	MM <sup>(c)</sup>	Sala-i-Martin/2002*
0,97	18,6	-20,0	2,15	MM	Sala-i-Martin/2002*
0,46	9,2	-30,8	1,08	MM	Bhalla/2003*
0,37	7,4	-22,6	1,15	MM	Bhalla/2003 <sup>Ω</sup>

**Kaynak:** Aisbett, Emma (2006); "Why Are The Critics So Convinced That Globalization Is Bad For The Poor", <http://www.nber.org/books/glob-pov/aisbett8-2-05.pdf> Erişim: 10-07-2006

- (a) 1987-98 arasındaki yoksul sayısındaki toplam değişme 11 yıla bölünmek suretiyle ortalama değişim hesaplanmıştır.
- (b) Hanehalkı Araştırmalarından elde edilen veriler.
- (c) Milli muhasebe verileri
- (\*) Hesaplamalarda ulusal paralar, 1993 yılı baz yıl alınmak suretiyle Dünya Bankası Satınalma Gücü Paritesine dönüştürülmüştür.
- (Ω) Hesaplamalarda ulusal paralar, 1996 yılı baz yıl alınmak suretiyle Dünya Bankası Satınalma Gücü Paritesine dönüştürülmüştür

Dünyadaki yoksul sayısını ölçebilmek için bir yoksulluk sınırının (poverty line) belirlenmesi gerekmektedir. 1991 yılından bu yana standart yoksulluk sınırı satınalma gücü paritesi olarak yaklaşık günlük 1\$'dır. Bu sınır, aslında düşük gelirli ülkelerdeki yoksulluk sınırını temsil etmektedir. Ama bu yoksulluk sınırının iki katı yani günlük 2\$ olarak kabul edilen çalışmalara da yaygın bir şekilde rastlanmaktadır. Ancak Dünya Bankası'nın günlük 1\$ ve günlük 2\$ şeklinde belirlediği yoksulluk sınırının keyfi olduğu ve yoksulluk içinde yaşayan insan sayısını düşük göstermek için keyfi olarak düşük belirlendiği şeklinde eleştiriler de mevcuttur. Dünya Bankası'nın benimsediği bu düşük hadlere göre 1990-2001 aralığında gelişmekte olan ülkelerde günlük 1\$ ya da 1\$'dan daha az gelirle yaşamak durumunda olan yoksulların oranının %27,9'dan %21,3'e gerilediği ve küresel düzeyde yaklaşık olarak 118 milyon insanın yoksulluktan kurtulduğu ifade edilmektedir (United Nations, 2006: 12). Zaten yoksul sayısını belirlemede yoksulluk sınırı seçiminin ne kadar önemli olduğu, tabloda da açıkça görülebilmektedir.



Dünya Bankası ve küreselleşme yanlılarının yoksulluğu düşük gösterme çabalarına karşın, küreselleşme karşıtları serbest ticaret, finansal liberalizasyon, deregülasyon, azalan kamu harcamaları ve özelleştirme gibi ekonomik küreselleşme politikalarını, eşitliği sağlamak, çalışanların haklarını korumak ve onlara sürdürülebilir bir geçinme imkanı sağlamak, sosyal yardımlar ve çevre gibi konuları ihmal ederek, hem yüksek gelirli toplumlara ve hem de ülkelerdeki üst gelir grubundakilere hizmet ettiği iddiasıyla eleştirmektedirler. Onlara göre ekonomik küreselleşme ve o'nun kurumları olan IMF, Dünya Bankası, Dünya Ticaret Örgütü gibi oluşumlar, küresel eşitsizliğin artmasına (hem ülke içinde hem de ülkeler arasında) en büyük katkıyı yapmakta ve küresel yoksulluğu artırmaktadır (Juhasz, 2006: 1). Mesela dünya nüfusunun zengin ülkelerde yaşayan %20'lik kesimi ile yoksul ülkelerde yaşayan %20'lik kesimi arasındaki gelir farkı, 1960'dan 1990 yılına kadar ikiye katlanmıştır. 1960'da 1/30 olan bu oran, 1990'da 1/60'a yükselmiş ve 1998 yılı itibariyle tekrar artarak 1/78'e çıkmıştır. Yeryüzündeki en zengin üç insanın malvarlığı, 48 az gelişmiş ülkenin GSMH'lerinin toplamını aşmaktadır. ABD'nde bile gelir dağılımının en üstündeki %1'lik kesiminin net serveti, alttaki %90'lık kesimin servetini aşmaktadır. Ayrıca günümüzde gelişmekte olan ülkelerde yaşayan yoksul insanların sayısı, 10 yıl öncesine göre 100 milyon daha artmıştır ve bu yoksulluk trendinin devam ediyor olması, terör gibi küresel sorunların da artarak devam edeceğinin işaretlerini vermektedir. Bütün bu örnekler göstermektedir ki, ekonomik küreselleşme, yoksullara değil zenginlere hizmet eden bir süreçtir (Juhasz, 2006: 2).

Burada son olarak Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı'nın yoksulluğa bakışına değinmek faydalı olacaktır. Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı'nın yoksulluk göstergesi, sağlık göstergesi ile yetişkinlerin okur-yazarlık oranını kapsamaktadır (Morrison, 2002: 17). Bu yaklaşımın bir çok haklı gerekçesi bulunmakla birlikte, yoksulların çoğunun ikili bir handikap (yetersiz eğitim ile kötü sağlık) ile karşı karşıya buldukları ve bunların hem yoksulluk belirtisi hem de yoksulluğun sebebi olduğu kabul edilmektedir. Şüphesiz sağlık, önemli bir gelişmişlik göstergesidir. Çünkü bir ulusun sağlık koşullarındaki iyileşmeler, o ülkedeki yaşam kalitesinin ve verimliliklerin arttığı (Fawe, 2006: 4) anlamına gelmekle birlikte, bir ülkedeki eğitim düzeyinin ve kalitesinin yükselmesinin, sağlıktan daha önemli olduğunu söylemek mümkündür. Bundan dolayı bu çalışmada, sağlık-yoksulluk ilişkisinden ziyade eğitimin yoksullukla bağlantısı üzerinde durulacaktır.

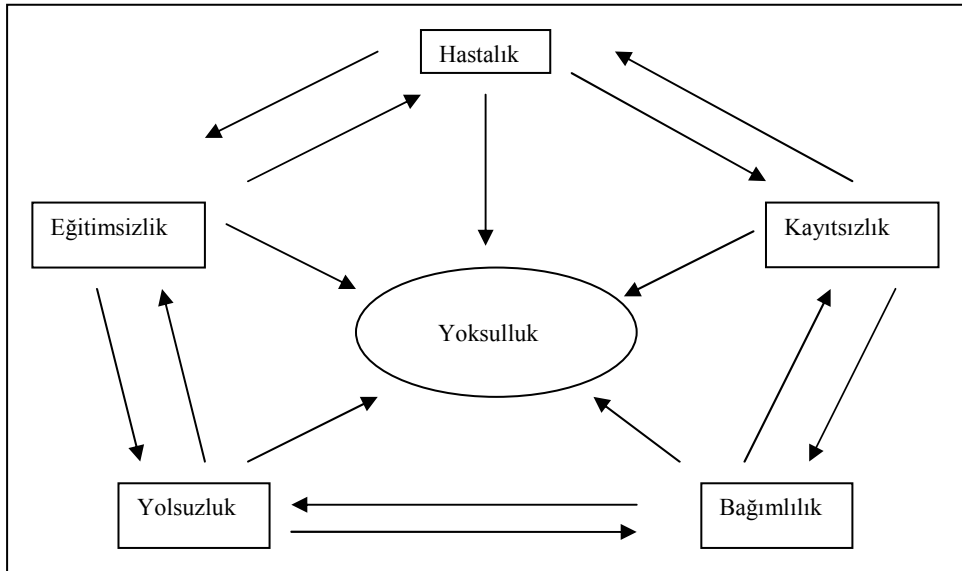
## **II.2. Eğitim-Yoksulluk Bağlantısı**

Küreselleşme, terörizmden çevreye, AIDS'den SARS'a, serbest ticaretten korumacılığa, nüfus artışından yoksulluğa ve sosyal adalete kadar yeni milenyumun temel sorunlarının tümünü kapsamaktadır. Ancak günümüz

küreselleşen dünyasında asıl sorunun yoksulluk olduğu ve bunun da temelinde eğitim olduğu genel kabul görmektedir. Bundan öte terörizmin de temelinde eğitimsizlik olduğu ve yoksullukla eğitimsizliğin birlikte küresel terörü şiddetlendirdiğine ilişkin iddialar ve bunlar arasındaki ilişkiyi ampirik olarak araştıran çalışmalara da son zamanlarda literatürde sıkça rastlanmaktadır (Kruger-Maleckova, 2003: 121).

Sosyal bir sorun olarak yoksulluğun, hastalık, eğitimsizlik, yolsuzluk, bağımlılık ve kayıtsızlık gibi faktörlerden beslendiği ve bu faktörlerin de birbirlerini etkilediği ve bu şekilde toplumu sardığını ifade eden Bartle (2006: 5)'ye göre yoksullukla mücadele temelde o'nu besleyen faktörlerin ama özellikle de eğitimsizliğin ortadan kaldırılmasıyla mümkün olabilecektir.

**Şekil-1: Yoksulluğu Etkileyen Faktörler**



Yoksulluk, düşük eğitimle; düşük eğitim, düşük ücretle; düşük ücret, kötü yaşam koşullarıyla yakından ilişkilidir. Bu ise, yoksulluktan yoksulluğa bir kısır döngü yaratmaktadır (Miller, 2006: 2). Yoksulluk ve eğitim arasındaki bağlantı, sadece aralarındaki ilişkinin döngüsel olmasından dolayı değil, aynı zamanda eğitimin yoksulluğu etkileyen bir çok boyutu olmasından dolayı oldukça karmaşıktır. Yoksulluk, gelir yetersizliği ile ifade edilmekte ancak bu kavram, politik ve sivil haklardan, seçim serbestisinden yoksunluğu ve eğitim ve sağlığa dayalı yaşam kalitesinin yetersizliğini de içermektedir. (Ahmad vd., 2006: 3). Bu durum, Birleşmiş Milletler'in yoksulluğun ölçümünde ölçü birimi olarak kullandığı "gelir" yerine, sağlık hizmetleri ve eğitim gibi yoksulluğun diğer

boyutlarını da içine alacak şekilde genişletilmesine sebep olmuştur (United Nations 2006: 6). Eğitim ile yoksulluk arasındaki bağlantının iki şekilde anlaşılması mümkündür (Oxaal, 1997: 1):

a) Yoksul bireylerin yeteneğini ve verimliliklerini artıracak şekilde bir yoksulluğu önleme stratejisi olarak eğitime yatırım yapmak,

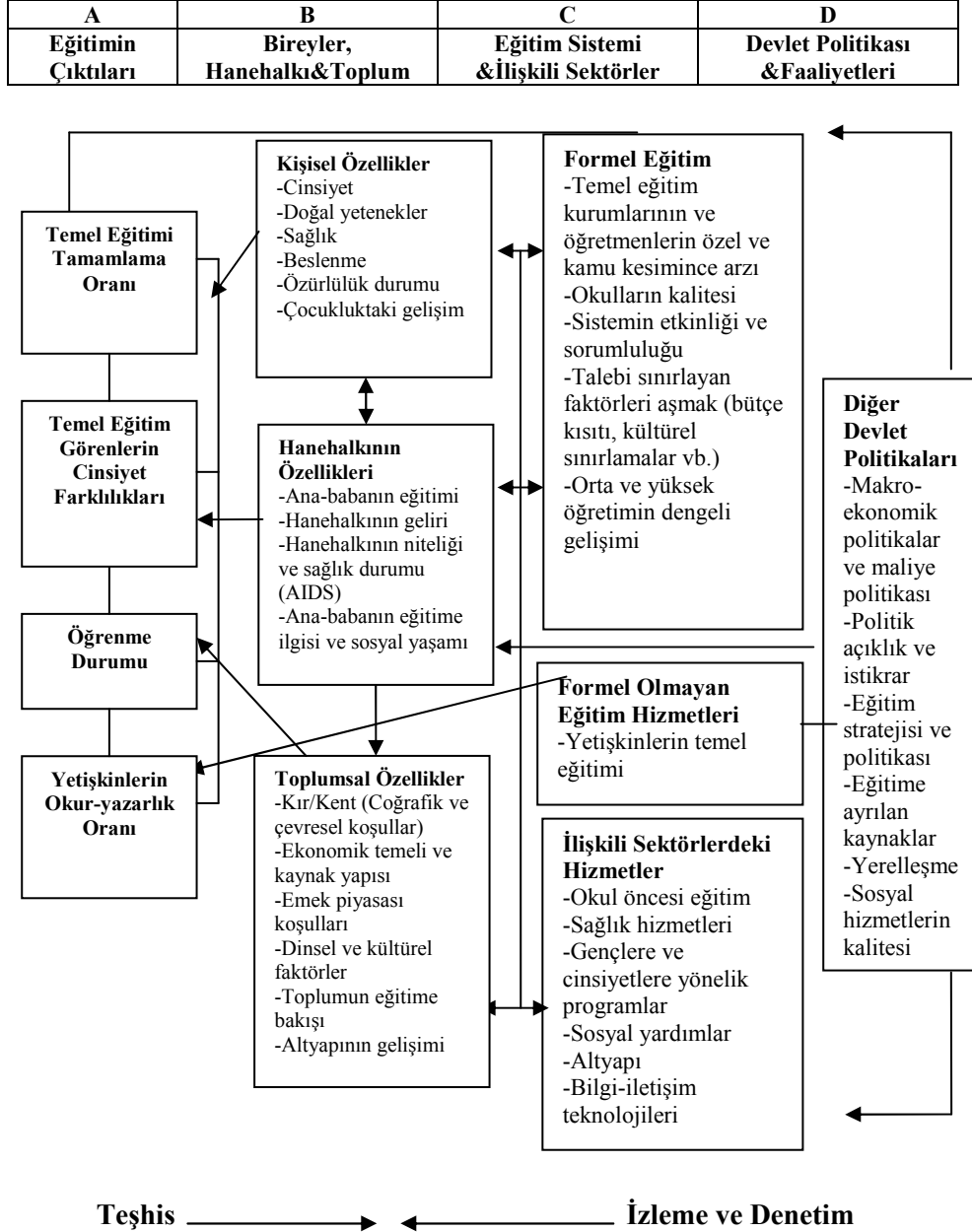
b) Yoksulluğu hem makro (Yoksul ülkelerdeki eğitim düzeyi genellikle daha düşüktür.) ve hem de mikro (Yoksul ailelerin çocukları genelde daha az eğitim görürler.) düzeyde eğitimin önündeki engel olarak kabul etmek.

Eğitim seviyesinin yükseltilmesi her ülkede başlı başına bir amaç olmakla birlikte, eğitim sadece gelir düzeyini yükselttiği için değil, yoksulluğun diğer boyutlarını da etkilediğinden, yoksulluğun önlenmesinde önemli bir işlev görebilir. Eğitimin ekonomik refah üzerindeki etkisini açıklamada iki farklı yaklaşım vardır. Bunlardan ilki, “Beşeri Sermaye Yaklaşımı” (Human Capital Approach) ve diğeri de “İnsani Gelişme Yaklaşımı” (Human Development Approach)’dır (Ahmad vd., 2006: 3). Beşeri Sermaye Yaklaşımı (Schultz 1961; Becker 1964; Mincer 1972), eğitimin yararları üzerine odaklanırken; İnsani Gelişme Yaklaşımı, refahı daha geniş bir anlamda ele almakta ve eğitimi yoksulluğun farklı boyutlarıyla ilişkilendirmektedir. Aslında Beşeri Sermaye Yaklaşımı, temelde eğitimin verimlilik ve gelir artışı yoluyla insanların seçimlerini nasıl geliştirdiğini anlamayı kolaylaştırdığı için, bu iki yaklaşım arasında kesinlikle bir çatışma söz konusu değildir.

### **II.3. Eğitimin Yoksulluk Üzerindeki Etkisi**

Eğitimin yoksulluk üzerindeki etkisi, hem emeğin verimliliğini artırarak hem de bireyler üzerinde yarattığı başka bir takım etkilerle ortaya çıkmaktadır. Emeğin verimliliği üzerindeki etkiler, hem yüksek ücretler ve hem de serbest çalışmadan elde edilen yüksek gelirler şeklinde olmaktadır. Eğitim, farklı kanallarla verimlilikleri, potansiyel kazançları, spesifik işkollarına uyum yeteneğini ve istihdam imkanlarını artırmakta; aynı zamanda işverenlerin eleman seçimini de etkilemektedir. Serbest çalışanlar açısından da eğitim, girdi, teknoloji ve piyasaya ilişkin bilgi toplamayı kolaylaştırmaktadır (Ahmad vd. 2006: 4).

Şekil-2: Eğitim Çıktılarının Belirleyicileri



Bundan başka eğitim, bir çok farklı kanaldan bireylerin refah düzeylerini etkilemektedir. İlk olarak, gelişmiş sağlık hizmetleri ve beslenme konusunda bireylerin sahip oldukları bilgi düzeyinin, ölüm ve hastalık oranları üzerinde güçlü bir etkiye sahip olduğu iddia edilmektedir. Çocukların sağlığı ve eğitimi ile doğum kontrolü ve doğurganlık üzerinde daha etkili olduğundan kadınların eğitiminin, erkeklerin eğitiminden daha önemli olduğunu söylemek mümkündür. Çünkü yoksulların yoksulluğunun önlenmesi, dolaylı da olsa nüfus artış oranının düşmesine bağlıdır.

Sonuç olarak küreselleşme sürecinde eğitim, önceki dönemlere kıyasla çok daha fazla önem arz etmektedir. Ancak ne var ki, dünya genelinde gelir ve ekonomik refah farklılıkları ile ölçülen eşitsizliğin, eğitime de yansıdığını ve farkın giderek daha fazla açıldığını söylemek mümkündür. Dolayısıyla gelişmekte olan ülkelerin özellikle ilk ve orta eğitimin miktar ve kalite olarak iyileştirilmesiyle, gelişmiş ülkelerle aralarındaki farkı kapatmalarının mümkün olabileceği iddia edilmektedir. Çünkü gelişmekte olan ülkelerde ilk ve orta öğretimde geçirilen her ilave yılın, bireylerin kazanç potansiyelini %10'dan daha fazla artırdığı tahmin edilmektedir (Suarez-Orozco ve Qin-Hilliard 2006: 11). Genellikle eğitimdeki eşitsizliklerin, yoksulluğun en önemli belirleyicilerinden birini oluşturduğu ve eğitimdeki fırsat eşitsizliği ile gelir eşitsizliği arasında da güçlü bir korelasyon olduğu kabul edilmektedir. Dolayısıyla yoksulların eğitim düzeyinin yükseltilmesi gerekmele birlikte, eğitimin bir çok faktörden etkilendiği ancak bunlardan sadece bir kısmının eğitim politikalarını belirleyenlerin kontrolünde olduğu ifade edilmektedir. Yukarıdaki şekil 2'de yoksulların eğitim düzeyinin iyileştirilmesi için Dünya Bankası tarafından oluşturulan kavramsal çerçeve özetlenmektedir. Şekilde eğitimin çıktılarının anlaşılması için bir çerçeve çizilmekte ve özellikle yoksulların eğitimini etkileyen politikalar ve sınırlamalar açıklanmaktadır (World Bank, 2006b: 4). Şekilde eğitime ilişkin teşhisler, soldan sağa doğru ilerlemekte iken; buna karşın izleme ve değerlendirmeler sağdan sola doğru verilmektedir.

Şeklin A kolonu, yoksulluğun azaltılmasıyla çok yakından ve doğrudan ilişkili olan eğitim çıktılarına göstermektedir. Temel eğitimin tamamlanma oranı, temel eğitimden faydalananların cinsiyet farklılıkları, öğrencilerin öğrenme durumu ve yetişkinlerin okur-yazarlık oranı gibi kriterler bakımından düşük gelirli ülkelerin, gelişmiş ülkelere göre oldukça geri olduğu tespiti yapılmaktadır (World Bank, 2006b: 7). B kolonu, eğitim çıktılarına etkileyen bireysel, hanehalkına ve topluma ilişkin özellikler verilmektedir. Eğitim, doğal yetenek, motivasyon, cinsiyet, fiziksel ya da bedensel özrün bulunup bulunmaması, çocukluktaki beslenme gibi faktörlerle yakından ilişkilidir. Araştırmalar eğitimin aynı zamanda hanehalkının geliri, doğum şekli, ebeveynin ama özellikle de annenin eğitim düzeyiyle oldukça yakından ilişkili

olduğunu göstermektedir. Elbette eğitimi etkileyen çok önemli toplumsal faktörleri de göz ardı etmemek gerekir. Ulaşım imkanı, kamu taşımacılığı, su ve elektriği eğitim kurumları için daha düşük maliyetle temin etmek bunlardandır. İlave olarak toplumda bilgisayar kullanımı, beslenme programları ve sağlık hizmetlerinin gelişmesi ölçüsünde daha sağlıklı ve daha başarılı öğrenciler yetişmesine hizmet edecektir (World Bank, 2006b: 6).

Kısaca yoksullara yönelik eğitim amacına ulaşılabilmesi, eğitim sektörünün dışındaki faaliyetlerden ve politikalardan büyük ölçüde etkilenmektedir. Yukarıdaki Şekil 2, bu tür bir analiz açısından üç farklı müdahale şekline ve bu anlamda da üç farklı kesime işaret etmektedir. Makroekonomik politikaları belirleyenler açısından (şekildeki D sütunu) temel sorun, tüm ekonomi politikaları olacağından, toplam kamu harcamalarından eğitime ayrılan pay ile bu paydan daha fazlasının yoksulların yararına ne şekilde kullanılabileceği olacaktır. Eğitim sistemi düzeyinde (C sütunu), kamu ve özel kesim arasındaki rekabet, eğitim sistemini, müşevviklerin de işlerlik kazanmasıyla, daha fazla yoksulların lehine olacak şekilde işlemeye zorlayacaktır. B sütunundaki kesimler açısından da, toplumsal düzeyde programların uygulamaya geçirilmesiyle, yetişkinlerin okur-yazarlık oranı artırılabilecek, müdahalenin maliyeti ve etkilerine ilişkin daha sağlıklı bilgiler elde edilebilecek ve harcamaların makro düzeyde koordinasyonunu sağlamak kolaylaşacaktır. Dolayısıyla yoksullara ulaşmak, bu üç düzeyde yoğun bir çaba ve bir dizi reformu zorunlu kılmaktadır. Eğitim yatırımları aracılığıyla yoksulluğun azaltılması amacı, yoksullar açısından eğitimin finansmanı sorununu ortaya çıkarmaktadır. Bundan dolayı da Dünya Bankası tarafından genellikle yoksulların en fazla lehine olmasından dolayı, eğitime yapılan kamu harcamalarının temel eğitime yoğunlaşması gerektiği ifade edilmektedir (Oxaal, 1997: 7). Bundan başka özellikle temel eğitimin, suç işleme oranını azaltması ve sağlık koşullarındaki iyileşmelerle yakından ilişkili olması bakımından, kamu fonlarından finanse edilmesinin gerekliliği hem Dünya Bankası tarafından ve hem de diğer birçok çalışmada sıkça vurgulanmaktadır (Tanase, 2001: 16).

## GENEL DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Küreselleşmenin dünya genelinde bir bütün olarak insanlar arasındaki, ülkeler arasındaki ve ülke içindeki eşitsizlikleri arttırdığını söylemek mümkündür. Bundan dolayı küreselleşmeye yöneltilen eleştirilerin temelinde de, bu sürecin hızlandığı 1980'lerden sonraki dönemde artan gelir eşitsizlikleri ve yoksulluk bulunmaktadır. Elbette farklı değer yargılarına ve farklı ideolojilere bağlı olarak bunun tersini savunmak da mümkündür. Neticede gelir eşitsizliği ve bunun sonucu ortaya çıkan yoksulluk, sübjektif özellikleri ağır bastığından tıpkı küreselleşme gibi tartışmalı bir konudur. Bu bakımdan

küreselleşmenin yarattığı refah artışının nasıl bölüşüldüğü ve bu refah artışının yoksulların durumunda nasıl değişikliklere yol açtığını inceleyen çok sayıda ampirik çalışma bulunmaktadır. Bu çalışmalar üzerine araştırma yapan Reimer, (2006: 3), kullanılan yöntemlerin ve ulaşılan sonuçların şu şekilde sınıflandırılabilceğini ifade etmektedir.

- a) Farklı ülkelerin verileriyle gelir, büyüme ve ticaret arasındaki korelasyonu test eden ve yoksulluğu ulusal düzeyde ölçerek ülkelerarası karşılaştırmalar yapan çalışmalar,
- b) Hanehalkı harcamalarına dayalı olarak yaşam maliyetlerini analiz eden ve kısmi denge yaklaşımıyla yoksulluğu ölçmeye çalışan araştırmalar,
- c) Genel denge yaklaşımıyla faktör piyasalarını inceleyen çalışmalar,
- d) Hanehalkı verileriyle genel denge analizini birleştiren mikro-makro sentezler.

Elbette her bir ampirik yaklaşımın güvenilirliğini etkileyen, kendine özgü sınırlamaları bulunmakla birlikte, geniş bir uzlaşıyla ulaşılan sonuçları şu şekilde özetlemek mümkündür.

- 1) Ticaret, ekonomik büyümenin en önemli kaynağıdır ve aralarında güçlü bir korelasyon vardır.
- 2) Ekonomik büyüme, yoksulların lehinedir.
- 3) ABD ve Avrupa Birliği'nin tarım ve tekstil ürünlerine getirdikleri korumacı tedbirler, bu ürünlerin ihracatçısı olan gelişmekte olan ülkelere zarar vermektedir.
- 4) Doğrudan yabancı sermaye yatırımları da, ekonomik kalkınmayla yakından ilişkilidir ve kalkınmayı hızlandırmaktadır.
- 5) Piyasaların liberalizasyonunda sıcak paraya karşı dikkatli olunmalıdır.

**Tablo-2: Küreselleşmeye Farklı Yaklaşımlar**

<b>Küreselleşme Taraftarları</b>	<b>Küreselleşmeyi Eleştirenler</b>
Küreselleşme yoksulların lehinedir.	Küreselleşme, yoksullar için kötüdür.
Yoksulluk azaldığı sürece, gelir eşitsizlikleri temel kaygı olmamalıdır. Nispi gelir eşitsizliği, en uygun ölçüm yöntemidir.	Yoksulluktan bağımsız olarak, mutlak gelir eşitsizliğine önem verilmelidir.
Yoksul insanların oranı, yoksulluğun en uygun ölçüm yöntemidir.	Mutlak yoksul sayısı, yoksul oranından daha önemlidir.
Küreselleşmenin faydalarıyla ilişkili olarak bir çok sorunu cevaplamada cari gelire bağlı ölçümler yeterlidir.	Yoksulluk ölçümleri, yetki ve korunmasızlığı da içermelidir.
Serbest ticaretin genişlemesi her zaman daha iyidir.	Serbest ticaretin liberalizasyonu, ticaretin genişlemesi anlamında uzun dönemde iyi olmayabilir. Kaldı ki serbest ticaretin artması iyi olsa bile bu, çevre ve sosyal politikalarda çok büyük maliyetlere yol açacaktır.
Gelişmekte olan ülkelerin ekonomilerini tek taraflı olarak liberalize etmeleri, onlar açısından optimaldir.	Gelişmekte olan ülkeler, ihracatları gerçekten artıracak temel ekonomik güçler oluşana kadar, ekonomilerini daha fazla liberalize etmeyi reddetmelidirler.
Ekonomik kalkınma sürecinde gelir dağılımında küçük farklılıklar olması doğaldır. Bu durumda hükümetlerin, ekonomik kalkınmayı hızlandırıcı politikalara öncelik vermeleri gerekmektedir.	Yoksulluğu sürekli bir şekilde azaltmak için kısa dönemde ekonomik büyümeyi hızlandırmak gerekli değildir.
Hükümetlerin, ülkelerini Doğrudan Yabancı Sermaye açısından mümkün olduğunca cazip hale getirmek için kontrolleri azaltmalıdırlar.	Hükümetler, refah kazançlarını maksimize edebilmek için Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımları üzerindeki kontrolleri artırmalıdırlar.
Büyük çok uluslu şirketlerin karlılığını artıracak politikalar uygulanmalıdır. Çünkü bu şirketler, hem ülkeye yeni teknoloji getirir ve hem de niteliksiz emeğe istihdam alanı yaratırlar.	Bu tür şirketlerin gittikleri ülkelerde yoksullar ve çevre kaçınılmaz olarak zarar göreceğinden ekstra kazançları artırıcı tedbirlere gerek yoktur.
Güvenlik ağı uygulaması gerekli olmakla birlikte, güvenlik ağı uygulamasının olmadığı ülkelerde bu, liberalizasyonun ertelenmesinin bir gerekçesi olarak ileri sürülmemelidir.	Uygun bir güvenlik ağı uygulamaya aktarılmaya kadar, liberalizasyona devam edilmemelidir.
Sağlık, eğitim, su ve enerji temini gibi alanlarda hükümetler etkin değilse ya da rüşvet büyük boyutlara ulaşmışsa, bu faaliyetlerde özelleştirmeye gidilmelidir. Bu durumun yoksullar üzerindeki olumsuz etkilerinin sübvansiyonlarla ortadan kaldırılması mümkündür.	Hükümetler bu tür zorunlu hizmetlerden yoksulların makul bir standartta yararlanabilmelerini garanti etmelidir. Özelleştirme, yoksullar üzerinde negatif etkiler yaratacaktır.
Ekonomilerin serbest ticarete ve yabancı yatırımlara açılması, o ülkedeki ulusal monopol gücünün sebep olduğu etkinsizlikleri ortadan kaldıracak ve rekabet gücünü artıracaktır.	Bu tür politikalar, ülkedeki küçük ölçekli ulusal firmaların ortadan kalkması ve uluslar arası oligopol güçlerin eline geçmesi sonucunu doğurur.



Serbest ticaretten korunan sektörlerde korumacılığın kalkmasından sonra görülen büyük ücret azalışları, bu sektörlerde monopol rantları elde edildiğinin ve bu rantların çalışanlarla paylaşıldığının en önemli göstergesidir.	Önceden korunmakta olan sektörlerdeki büyük ücret azalışları, önceden orta sınıfa ve yoksullara gitmekteydi. Bu ücret azalışları, korumacılığın kaldırılmasından sonra nispi pazarlık gücünün firmalar lehine değiştiğini gösterir.
Serbestleşme, yerel ülkelerdeki seçkinlerin ekonomik ve politik egemenliğini potansiyel olarak azaltacaktır.	Dünya piyasalarına entegrasyon arttıkça, zenginlerin gelirlerinde nispi artışlar olmaktadır. Bu durumda onların ekonomik ve politik güçlerinin, düşük gelir dilimindekilere doğru kaydığına inanmak güçtür. Zaten yerel elitler, uluslar arası seçkinlerle güçlerini paylaşmaktadır.
Birçok gelişmekte olan ülkede politik reformlara ihtiyaç vardır. Liberalizasyon, bu reformlara ivme kazandıracaktır.	Liberalizasyon, muhtemelen çok daha zararlı olacaktır. Bunun yerine her bir ülkedeki politik dengeler üzerindeki etkilerin dikkate alınarak gerçekleştirilecek reformlara ihtiyaç vardır.
Bu reformların hayata geçirilmesinde, uluslararası kuruluşların zorlayıcılığı, nihai olarak optimal sonuçlar elde edilebilmesi bakımından uygun bir yol olabilir.	Bu durumda iki yol vardır. Ya ulusal hükümetler, demokrasinin arzu edilen düzeyde işlemeyecek olmasından dolayı, güçlerini uluslar arası birimlere devretmemelidir. Ya da Dünya Ticaret Örgütü gibi ekonomik yönlü uluslararası kuruluşların zorlayıcılığı, temel kaygısı sosyal konular ve çevre olan güçlü uluslararası örgütlerle eşit bir şekilde dengelenmesi gerekir.

**Kaynak:** Aisbett, Emma (2006); "Why Are The Critics So Convinced That Globalization Is Bad For The Poor",  
<http://www.nber.org/books/glob-pov/aisbett8-2-05.pdf> Erişim: 10-07-2006.

6) Ulusal hükümetlerin güvenlik ağı<sup>3</sup> uygulamaları, liberalizasyona tepkileri azaltacak ve bu politikalar neticesinde zarar gören yoksulların durumunu iyileştirebilecektir.

7) Küreselleşmenin faydalarından yoksulların daha fazla yararlanmalarını sağlamak için eğitime ilave olarak sağlık ve kredi kolaylıklarının artırılması oldukça önemlidir.

8) Yoksulluğun ölçümünde gelir kadar eğitim ve sağlık da mutlaka dikkate alınmalıdır.

9) Politik gücün ve piyasaların, ülkedeki zenginlerin kontrolünde olması, hem ekonomik büyüme ve hem de genel refah düzeyini olumsuz etkilemektedir.

10) Bir çok gelişmekte olan ülkede politik reformlara ihtiyaç vardır.

Konuyu özetlemesi bakımından küreselleşme taraftarları ile küreselleşmeyi eleştirenlerin görüşleri, yukarıdaki Tablo 2`de karşılaştırmalı olarak verilmektedir.

Küreselleşme sürecinde ortaya çıkan en önemli sorunlardan biri olan “güvenlik” gibi bazı uluslar arası sorunların çözümünde, “küresel bölüşümde adalet ya da yoksulluğun azaltılması” gibi bir uluslar arası işbirliğinin gerekli olduğunu söylemek mümkündür. Yani küresel sorunlara çözüm de, küresel ölçekte aranmalıdır. Burada elbette uluslar arası kuruluşlara önemli görevler düşmekle birlikte, yoksullukla mücadele, temelde hükümetlerin ilgi alanına girmektedir. Ancak dünyanın herhangi bir ülkesinde bir ulusal kamusal mal olduğu kabul edilen yoksullukla mücadelede yetersiz kalınmasının, küresel sorunlara yol açabileceği de unutulmamalıdır. Bu sorunun en kalıcı çözümünün ise eğitimden geçtiği konusunda akademisyenler arasında bir konsensüs oluştuğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Bu durumda hükümetlerin, öncelikleri farklı da olsa, tüm amaçlara hizmet etmesi bakımından eğitime daha fazla kaynak ayırmaları ya da özel kesimin bu alana yapacağı yatırımları teşvik edici politikalar izlemeleri halinde, başta yoksulluk olmak üzere hem ülke içinde hem de küresel boyutta bir çok sorunun çözümüne önemli bir katkı sağlamış olacaktır.

## NOTLAR

<sup>1</sup> Bu çalışmalardan bazıları şunlardır: Winters, McCulloch and McKay 2004; Goldberg and Pavcnik 2004; Ravallion 2004b.

<sup>2</sup> Farklı yoksulluk tanımlamaları ve ölçüm yöntemleri için Ravallion (2006a ve 2006b)'ye bakılabilir.

<sup>3</sup> Güvenlik ağı, safety nets'in karşılığı olarak kullanılmış olup; toplumdaki yoksulların asgari düzeyde bir gelire kavuşturulmasına ek olarak bedava sosyal güvenlik hizmeti sunulması şeklindeki bir bölüşüm aracı olarak ifade edilebilir.

## KAYNAKLAR

Ahmad, A., M. Hossain, M.L.Bose (2006) “Inequality in the Access to Secondary Education And Rural Poverty in Bangladesh: An Analysis of Household and School Level Data”,  
[http://www.nek.lu.se/publications/workpap/papers/WP05\\_36.pdf](http://www.nek.lu.se/publications/workpap/papers/WP05_36.pdf),  
Erişim: 10.07.2006.

Aisbett, E. (2006) “Why are the Critics so Convinced that Globalization is Bad for the Poor”,  
<http://www.nber.org/books/glob-pov/aisbett8-2-05.pdf> Erişim: 10.07.2006.

- Bartle, P. (2006) "Factors of Poverty: The Big Five",  
<http://www.scn.org/ip/cds/cmp/modules/emp-pov.htm>, Erişim: 10.07.2006.
- Chen, S. And M.Ravallion (2004); "How have the World's Poorest fared since the Early 1980s?", **The World Bank Research Observer**, 19(2), Fall.
- Dreher, A. (2006) "The Influence of Globalization on Taxes and Social Policy: An Empirical Analysis for OECD Countries", **European Journal of Political Economy**, 22.
- Elliott, K.A., D. Kar and J.D. Richardson (2006) "Assessing Globalization's Critics: Talkers Are No Good Doers?",  
<http://www.iie.com/publications/wp/02-5.pdf> Erişim: 17.05.2006.
- Fawe (2006) "Girls' Education And Poverty Eradication: Fawe's Response",  
<http://www.fawe.org/publications/GESeries/GEpoverad.pdf>, Erişim: 10.07.2006.
- Ferroni, M., M. Ashoka (2006) "Global Incentives for International Public Goods: Introduction and Overview",  
[http://www.amody.com/pdf/IPGs\\_chap1.pdf](http://www.amody.com/pdf/IPGs_chap1.pdf) Erişim: 17.05.2006.
- Global Poverty Report (2000)  
<http://www.mofa.go.jp/policy/oda/poverty/report007.html>
- Goldberg, P., N.Pavcnik (2004) "The Effects of the Colombia Trade Liberalization on Urban Poverty", **Globalization and Poverty**, University of Chicago Pres.
- Harrison, A. (2006) "Globalization And Poverty", **NBER Working Paper Series**, Working Paper: 12347, June.
- IMF (2006) "Globalization: Threat or Opportunity",  
<http://www.imf.org/external/np/exr/ib/2000/041200.htm#V>  
Erişim: 10.07.2006.
- Juhasz, A. (2006) "The Globalization of Poverty",  
<http://tikkun.org/magazine/index.cfm/action/tikkun/issue//tik0111/article/01111e.html> Erişim: 10.07.2006.
- Karayılmazlar, E. (2006) "Uluslararası Kamusal Mallara İlişkin Kavramsal Sorunların Kamu Maliyesi Perspektifinden Tartışılması", **Vergi Dünyası Dergisi**, 25(300), 148-159.
- Kruger, A.B., J.Maleckova (2003) "Education, Poverty and Terrorism: Is there a Causal Connection?", **Journal of Economic Perspectives**, 17(4), 119-144.

- Litchfield, J.A. (2006) "Inequality: Methods and Tools",  
<http://web.worldbank.org/external/.....Inequality%3AMethods%20and%20Tools&query336992> Erişim: 10.07.2006.
- Miller, J.E. (2006) "Poverty, Education and Job Opportunities",  
<http://ohioline.osu.edu/hyg-fact/5000/5707.html>, Erişim: 10.07.2006.
- Morrison, C. (2002) "Health, Education And Poverty Reduction", **OECD Development Centre**, Policy Brief, No: 19.
- Oxaal, Z. (1997) "Education And Poverty: A Gender Analysis", **Bridge Development**, Gender Institute of Development Studies, University of Sussex.
- Ravallion, M. (2001) "Measuring Aggregate Welfare in Developing Countries", **The World Bank Development Research Group**, Policy Research Working Paper, No. 2665.
- Ravallion, M. (2004a) "Competing Concepts of Inequality in the Globalization Debate", **World Bank Policy Research Working Paper Series**, No: 3243.
- Ravallion, M. (2004b) "Looking Beyond Averages in the Trade and Poverty Debate", **World Bank Policy Research Working Paper**, 3461.
- Ravallion, M. (2005) "Inequality is bad for the Poor", **World Bank Development Research Group**, Policy Research Working Paper, No. 3677.
- Ravallion, M. (2006a) "Poverty Lines",  
<http://iresearch.worldbank.org/PovcalNet/Publications/poverty%20lines%20PALGRAVE.pdf> Erişim: 10.07.2006.
- Ravallion, M. (2006b); "Testing Poverty Lines",  
<http://iresearch.worldbank.org/PovcalNet/Publications/Testing%20poverty%20lines%20PALGRAVE.pdf> Erişim: 10.07.2006.
- Reimer, J.J. (2006) "Estimating The Poverty Impacts of Trade Liberalization", [http://www.gtap.agecon.purdue.edu/resources/res\\_display.asp?RecordID=1163](http://www.gtap.agecon.purdue.edu/resources/res_display.asp?RecordID=1163), Erişim: 14.07.2006.
- Shiva, V. (2006) "Globalization and Poverty: Economic Globalization has become a War against Nature and the Poor",  
<http://resurgence.gn.apc.org/issues/shiva202.htm> Erişim: 10.07.2006
- Stern, N. (2006) "Globalization and Poverty",  
<http://wbln0018.worldbank.org/eap/eap.nsf> Erişim: 10.07.2006.

- Suarez, O., M.-D.B. Qin-Hiliard (2006) "Globalization: Culture and Education in New Millennium",  
<http://www.ucpress.edu/books/pages/10166/10166.ch01.html>  
Erişim: 10.07.2006
- Tanase, A. (2001) "An Estimation of the Relationship between the Private and Public Returns to Education in Latin America", **The UWCAd Economics Society, Economic Restructuring In Latin America.**
- Tanzi, V. (2004) "Globalization and the Need for Fiscal Reform in Developing Countries", **Occasional Paper**, Institute for the Integration of Latin America and the Caribbean, -SITI-06.
- United Nations (2006) **Review of the First United Nations Decade for the Eradication of Poverty**, Economic and Social Council, E/CN: 5.
- Winters, A.L.-N. McCulloch- A. McKay (2004); "Trade Liberalization And Poverty: The Evidence So Far", **Journal of Economic Literature**, XLII, March.
- World Bank (2006a) <http://iresearch.worldbank.org/PovcalNet/jsp/index.jsp>  
Erişim: 10.07.2006.
- World Bank (2006b) "Education and Poverty",  
<http://www1.worldbank.org/education/globaleducationreform/pdf/Education%20Chapter%20Sourcebook.pdf> Erişim: 10.07.2006.